דו״ח שלישי: שלב ב׳ של פרויקט י״א־י״ב: ״שלב המודעות״
מאת גלעד הראל

(דו״ח זה נועד לקריאה רק <u>לאחר</u> ראיית היצירות, לא לפני ולא בזמן.)

מודל ״פירוק פרחים״[1] הושלם, ובזאת עשיתי עוד צעד לכיוון לא ברור. הדחף והערגה לעשות אמנות קונצפטואלית ותו-לא החל לדעוך. ואני נמצא במצב בו אני חשק לחדש, להוות אוואנגארד מחד, ולבטא הגיגים אישיים באמצעות כלים מובנים מאידך.

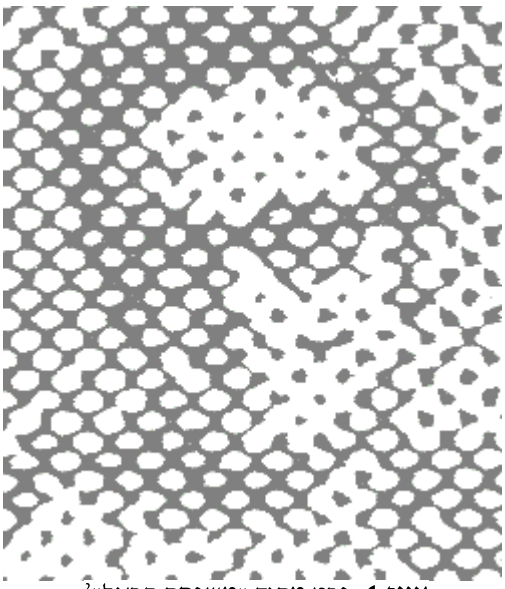

איור 1: פרט מתוך ״משפחת הראל״[2]

עד עתה, מטרתי היתה ניתוח ופירוק מעשי וקולקטיבי, אובייקטיבי לכאורה, של המציאות - של היקום. לא נתתי התייחסות, באופן מודע, לאספקטים אישיים: המציאות **שלי**, הסביבה שלי. ההתקדמות היחידה שהיתה לי לכוון זה היתה עם שימושי בתמונת המשפחה שלי, ובתמונת אמי, לשם פירוק. כעת אני מכיר בכך שאינני מעוניין בשוויון נפש, באי-מעורבות אישית, וזאת מהטעם הפשוט שהיצירה **שלי**, יכולה לשקף רק את העולם שלי, והעולם שלי לא היה שלי לו לא הייתי מעורב בו. ביצירתי יצירה, אני מפיק ״מסמך״ אישי ותלוי, לא ניתוח הבנוי על אמיתות אוניברסליות. תהיה זאת התיימרות מצדי לנסות לתת מבט מרוחק ואובייקטיבי על העולם ומרכיביו, כפי שעושה מדען: אינני מדען, אני **אמן** (או - מנסה להיות אמן, לפחות).

הצהרתי בשני הדו״חות הקודמים, שאני עוסק ב״.. אנאליזה רציונלית של המציאות״, והבחירה שלי בשימוש במחשב ככלי העיבוד העיקרי, משרתת מטרה זו בצורה הטובה ביותר, מהיותו כלי אנליטי. טענתי גם, שנוח מבחינתי להשתמש במחשב, משום שהוא ״מדיום נייטרלי וחסר מטען רגשי..״. באשר לטענה הראשונה: אני ממשיך לצדד בנימוק זה לשימוש במחשב (וכל הנלווה אליו), אך כעת אני מכיר בעוד סיבה לבחירת מדיום זה - המחשב והמדפסת לא מהווים רק את האמצעי הטכני הטוב ביותר לעיסוק בנוסעים בהם אני נוגע, אלא גם אמצעי רעיוני. באמצעות כלים, המשמשים בד״כ את עולם המחקר והמדע, אני חוקר את עולמי שלי. אני בודק, בין השאר, את הקשר שלי לעולם המדע ולמייצגים שלו בסביבתי (קרי אבי, אחי...). למעשה, אני מעמיד את עולם הערכים הרגשיים של 'בית' ושל הארוס בכלל, מול העולם הרציונלי של המדע: ניתן להכליל ולאמר, שלשני עולמות אלה אני קשור קשר לא-רצוני. למשפחתי אני קשור קשר פסיכולוגי עמוק, ושליטתי בקשר זה מזערית, הקשר שלי עם עולם המדע הוא קשר רציונלי ונשלט למראית עין, אך יש לקחת בחשבון את העובדה שהגורם המקשר ביני ובין עולם המדע הוא המשפחה, בעיקר אבי ואחי, ולעובדה זו יש הכוח לשלול קשר בלתי תלוי ביני ובין עולם המדע. בעבודותי אני מעמיד, זה עם זה, שני פנים בעולמי: הרגשי והרציונלי. אני בודק ומבטא את הקשר בין שני עולמות אלה לגביי (אם אכן קיים קשר כזה), ומנסה לחדור לעומקו של כל עולם. ניתן להבין, אם כן, שהטענה השנייה המובאת למעלה (״..מדיום..חסר מטען רגשי..״) היא טענה שבבסיסה טעות: בגלל הקשר הישיר שיש לאנשים קרובים ואהובים עלי למחשבים וכו', הנ״ל אינם נותרים חסרי מטען, ומקבלים משמעות רגשית עקיפה.

ההתפתחות שהובילה לשלב זה בפרויקט, היא תהליך לא מודע שעברתי בשלב הקודם. בשלב הקודם, השתמשתי בכלים שכלתניים לפרק את העולם - אך העולם שהתחלתי להציג לא היה עולם אוניברסלי בכלל. היה זה עולמי האישי, רִשְמֵי מסביבתי הקרובה, הסביבה התורמת לעיצוב אישיותי, כאשר עיקר סביבה זו היא משפחתי. מעבר לכך, הכלים ה'שכלתניים' הקרים בהם השתמשתי לניתוח סביבתי, מקורם בהשפעה אישית עמוקה מאד, רגשית אפילו. בחרתי להשתמש בכליו של מדען, כלים הלקוחים מעולמו של אבי: מרצה וחוקר בתחום המתמטיקה (בעיקר גיאומטריה), בחירה זו היתה בחירה לא מודעת, שנבעה מהשפעה שלו עלי - היתה אצלי שאיפה לא-מודעת להתחבר לעולמו. אולי זהו ניסיון להשתייך לעולם זה, אליו לא היה לי מעולם קשר מעשי.

כתיבת שורות אלה אינה כלל קלה עבורי: איני אפילו בטוח שהדברים שאני כותב הם נכונים. סיבה עיקרית לכך, היא שְׁלֵ״מודעות״ הזו לא הגעתי בכוחות עצמי בלבד. הגעתי אליה בעזרת מורתי לפיסול, מירית כהן־בספי, שהיוותה גורם מזרז, קטליזטור, לתהליך ה״מודעות״. המודעות היא ההכרה בסיבת בחירת כלי היצירה וההסתכלות שלי, והבנת המטרה ליצירה שלי (ייתכן שגם עתה מודעות זו היא מדומה). סבורני שבסופו של דבר, הייתי מגיע למודעות זו לבד ובעצמי, אולם לאט יותר. איני יכול לשפוט בשלב זה אם זוהי התפתחות נכונה וטבעית מבחינתי, מה גם שאינני בטוח שקיימת התפתחות ״נכונה״. הרי אין כלים לשיפוט **יחסי** של התפתחויות ותהליכים שפקדו אותי, כיוון שהתרחישים האלטרנטיביים לא התקיימו, וכך איני יכול לדרג אותם לפי סדר עדיפות, זה ביחס לחבריו. שיפוט

אבסולוטי, כמובן, לא בא בחשבון, מכיוון שאין בידי קריטריונים אבסולוטיים לשיפוט אירועים.

כשאני חוזר ומביט כעת על השלב הראשון והשני, זה מול זה, אני רואה הקבלה והמשכיות בין השניים. קודם בדקתי את העולם בקנה מידה גדול מאד: הבטתי על הדברים מרחוק. אז, בחרתי להעמיד זו ליד זו שתי תפישות: התפישה החושית והתפישה האנליטית - שתי צורות להביט על היקום, באופן כללי (כפי שהסברתי, תפישות אלה אינן נוגדות אחת את השנייה, אלא מתקיימות בסימביוזה). כעת אני מעמיד זה מול זה שני פנים של עולמי: העולם הרגשי, והעולם השכלתני, וכמו קודם, שני האלמנטים שאני בודק קשורים זה בזה ותלויים זה בזה. היחסים בין שני העולמות הללו הם מורכבים מאד, ולעתים נראה כי המסקנות אליהן אני מגיע סותרות.

בעבודותיי אני מנסה להראות את המורכבות הרבה, להראות את הסתירות שצצות ולנסות ליישב אותן. אם בתחילה חשבתי שתהליך העבודה שלי הוא שכלתני גרידא, אז כעת אני מכיר ברובד פסיכולוגי שקיים בעבודותיי. יחד עם זאת איני שולל את הפן השכלתני ביצרתי. שוב, גם בין שני אלה יש קשר סימביוטי. המבנה הדואלי לכאורה של יצירותי, הוא משל למבנה עולמי האישי (המבוטא בשלב ב'), ואולי גם משל למבנה היקום בכלל (המבוטא בשלב א').

חלוקתי את תהליך היצירה לשניים, היא מפורשת וקונקרטית בטקסט הכתוב. בעת ההצגה של העבודות, אני בוחר לא להדגיש את החלוקה הזו. כל העבודות, מתחילת התהליך ועד למצבו בעת התצוגה, תוצגנה כמקשה אחת, תהליך הדרגתי ללא קפיצות, וכך אכן הוא: החלוקה לשניים, הצבת גבול בין שני השלבים היא סינטטית בלבד, ונועדת לצורך ביקורת וביטוי בלבד.

מעתה, אציין את התאריך והזמן המדויק בו נהגתה ובוצעה כל יצירה, למען מעקב אישי על התפתחות הדברים , ולמען ראייה נכונה של הצופה את הדברים. אולי גם אציג את העבודות בסדר כרונולוגי.

מה שנותר לי לעשות כעת הוא לגשת לגופו של עניין, ולהתייחס לעבודות האחרונות שעשיתי. אך לפני שאעשה זאת אסביר במעט יותר פירוט (יותר מן הדו"חות הקודמים), את עניין המודלים (המאקטים).

יחד עם מספר לא מבוטל של עבודות מוגמרות וסקיצות דו־מימד (ידניות ואחרות), אני מציג שורה של מודלים, שרובם נתונים במבנה סטנדרטי, שרישומו מובא להלן:

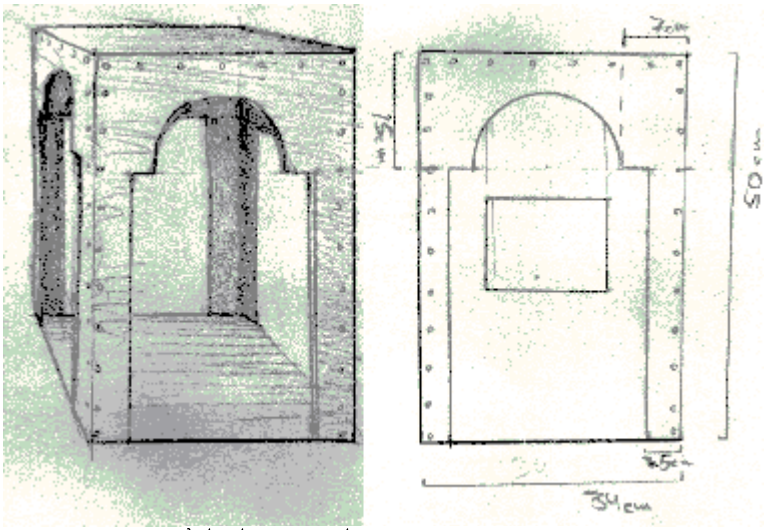

איור 2: מבנה סטנדרטי להצגת מודל תלוי[3]

עבודות תלויות, ביניהן "פירוק שער", "פירוק פרחים" ו"איחוד מישורים למרחב - פירוק מרחב למישורים", מוצגות בשלב זה כמודלים. כל אחת מן העבודות מובאת בהקטנה פרופורציונלית (קנה־המידה אינו זהה בכל מודל), ותלויה בתוך מבנה אחיד, שמהווה תומך לה. המבנה הוא מעין מבנה ארכיטקטוני, בעל ארבע קשתות, שהן שילוב של קשת עגולה (מקורה באדריכלות רומית) ושל קשת "פרסת־הסוס" (מופיעה רבות באדריכלות אסלאמית - לעוד אינפורמציה עיין בכרך ל' של האנצ' העברית, תחת הערך "קשת"). המבנה נראה כהיכל מקודש, הבנוי בצורה המשלבת סגנונות מזרחיים ומערביים, והוא מעין אמצעי להאדרת תוכנו. המבנה כאילו נותן תוקף 'קדוש' ועליון לאידיאה שהוא מציג בתוכו, ובכך תורם לפיצוי על אובדן העצמה הטבעית של העבודה (אובדן זה נובע מהקטנת העבודה במספר מונים). ישנן שתי סיבות לכך, שהעבודות הנ"ל מובאות כמודלים. האחת היא, חוסר תקציב: ביצוע סופי של עבודה כמו "פירוק פרחים" מצריכה השקעה (סכום משוער) של כ-300 עד 500 ש"ח על חומרים (פרספקס עמיד בפני סריטות בגדלים של כ- 100 על 150 ס"מ), וביצוע שלוש עד חמש עבודות כאלה אינו בהישג כיסי כעת. הסיבה השנייה היא חוסר במקום תצוגה: ידוע לי שהעבודות שלי תוצגנה בחברת עבודות אחרות , ואם אציג כל עבודה בגדלה המקורי, אצטרך לחרוג משטח התצוגה המוקצב לי, והדבר, לצערי, לא ניתן. ייתכן, שבעתיד, יתמזל מזלי ואוזמן להציג בחלל תצוגה כלשהו, ואז אעשה ביצוע סופי של העבודות הללו.

בשבוע השני של חודש נובמבר, 1994, הגיתי וביצעתי את העבודה "צבי הראל בחדר המחשבים בטכניון, נובמבר 1994, חיפה"[4]. זוהי סדרה בת 4 תמונות, כל אחד צילום ממוחשב מזוית אחרת, של אבי בחדר המחשבים של הפקולטה למתמטיקה בטכניון. התמונות נתונות ב"פספרטו", שהוא בעצם נייר מילימטרי. מעבר לכל הדברים שאינם ניתנים לביטוי מילולי, הסדרה מציגה אדם בסביבתו הטבעית - מקום עבודתו, שמהווה חלק חשוב מחייו. אין להתעלם מהעובדה שהדמות המתוארת אינה דמות אנונימית, אלא מזוהה כאבי. הפורטרטים (לפירוט טכני ראה הערות) מצולמים ברזולוציה נמוכה , והטקסטורה שיוצרת את הדימוי, היא בעלת מבנה של רשת. מבנה זה יוצר קשר בין התמונה לנייר המילימטרי מסביבה, קשר שהוא אולי משל לקשר בין האדם והמדע, אולי תזכורת לעובדה שבני אנוש בנויים מחומרים מדודים. יחד עם זה, הדמות נתונה ברקע שמסגרת התמונה עשתה בו חיתוכים דרמתיים: הקווים, שיוצרים את הפינות בין הקירות והתקרה, אלכסוניים. בנוסף לדמות, נראים לעתים דימויים הקשורים לעולם המדע: לוח ועליו כתובות נוסחאות בגיר, ומסופי מחשב. בשתי תמונות מתוך הסדרה מופיעה דמות נוספת על הדמות המרכזית - דמות אנונימית. התאורה בה צולמו הפורטרטים היא פלורסצנטית, תאורה קשה וקרה שלעתים גורמת אפקט של 'חשיפת־יתר'. ישנם עוד כמה וכמה אלמנטים, חלקם מקריים, שמשחקים תפקיד בתמונות הסדרה, בהם איני יכול או מעוניין לדון, אתן לצופה לנתח את השאר באופן עצמאי.

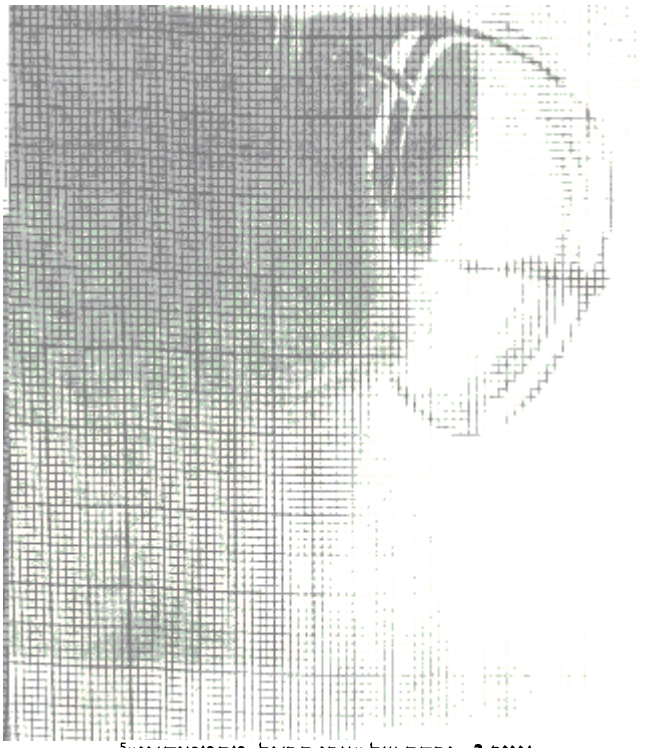

איור 3: גרסה של "צבי הראל, מתמטיקאי"[5]

העבודה "צבי הראל, מתמטיקאי" אינה עדיין מושלמת. היא נהגתה בצורה ראשונית ב-19.11.1994 , כמה שעות לפני כתיבת שורות אלה, ותושלם כנראה במהלך השבועות הקרובים. איני בטוח באשר למידות העבודה, אך נכון לעכשיו סבורני שתהיה בפורמט קטן (כ-15 על 10 ס"מ). היא מורכבת מפורטרט של אבי, שצילמתי בתחילת שנת 1993 (אולי באוקטובר), ומפיסת נייר מילימטרי, בגודל זהה לתצלום.

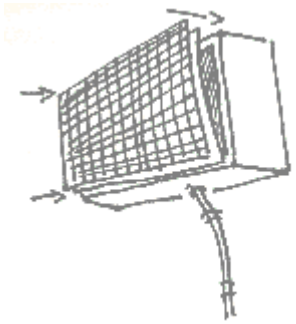

איור 4: רישום הכנה ל"צבי הראל, מתמטיקאי"

השניים מונחים זה על גבי זה (הנייר המילימטרי על התצלום), ומחוברים לקופסא, שבתוכה נורת־חשמל קטנה - מעין מתקן שמאיר דרך התצלום והנייר, שמאחד אותם, וגורם לתצלום להיות ברור יותר. אולי האור, שמאחד את הפורטרט (שהוא פורטרט דרמתי מאד - סמל העולם הרגשי), ואת הנייר המילימטרי (סמל לעולם המדעי), הוא מטאפורה לאמנות, או לאמן, שמסוגל לראות את שני העולמות, לחיות עם קיומם, ולקשר בין שניהם.

בזאת תמה הסקירה של עבודותי האחרונות. יש בדעתי לבנות כמה מודלים של עבודות מהשלב הראשון של הפרויקט, שעד עתה היו סקיצות דו- מימדיות, וכן להמשיך ליצור בכוון שהסברתיו בדפים האחרונים. יחד עם זה אני מעוניין לבדוק גם חפצים כסימבול (דוגמת משקפי ראייה), וחפצים שבעליהם השאירו עליהם רושם מסוים (יכול להיות גם משקפי ראיה). חפצים אלה הם הגורם המקשר בין העולם הפיסי-חומרי, לבין עולם הרגשות. לדוגמא: המשקפיים שעל חוטמו של אבי כסימבול להיותו איש מדע, והמשקפיו המונחים על המדף, מלאי מטען רגשי ורושם שהשאיר בהם אחריו... (שימו לב שבעבודותי האחרונות מושם דגש על המשקפיים).

<u>הערות</u>

1. <u>**"פירוק פרחים"**</u> - מודל. טוש פרמננט כחול, אדום וצהוב והדפסת xerox (שחור) על שקפים תלויים בתוך מבנה סטנדרטי להצגת מודל. מימדי כל שקף: 15x18 ס"מ. מימדי המבנה התומך: 34x34x50.
2. <u>**"משפחת הראל"**</u> - אקריליק שחור על דיקט 6 מ"מ (מחוזק בלייסטים) עם פְּריימינג של אמולזין לבן, גודל 60x60 ס"מ, בוצע בקיץ 1994.
3. <u>**מבנה סטנדרטי להצגת מודל תלוי**</u> - מבנה תיבתי בעל פרופורציות של 1:1:1.5, בקנה מידה משתנה, בנוי קרטון

ביצוע 2מ״מ, המחובר באמצעות נעצים דקורטיביים (בצבע זהב/כסף) ללייסטים עשויים עץ בעובי 2.5ס״מ. בכל פאה של התיבה (חוץ מהעליונה והתחתונה) ישנו פתח, שבחלקו העליון יש קשת. המודל (ברוב המקרים סדרה של שקפים) תלוי בתוך התיבה ע״י חוטי תפירה לבנים.

4. ״**צבי הראל בחדר המחשבים בטכניון, נובמבר 1994, חיפה**״ - סדרה בת 4 תמונות. כל תמונה מורכבת מהדפסת לייזר 600 dpi, של תצלום שנעשה ברזולוציה 66 dpi במצלמת Indycam המחוברת ישירות למחשב Indy של Silicon Graphics. סביב הדפסת הלייזר ׳פספרטו׳ עשוי נייר מילימטרי רגיל (250x180 מ״מ).

5. ״**צבי הראל, מתמטיקאי**״ - עבודה בשלבי ביצוע. מורכבת מנייר מילימטרי רגיל ומהדפס על נייר צילום פלסטי. גודל הצילום, נכון לעכשיו: 13x8.

בבליוגרפיה

״**האנצ׳ העברית**״ כללית יהודית וארצישראלית. כרך שלושים (קצ-רי). חברה להוצאת אנצ׳ בע״מ, ירושלים תשל״ה ת״א.

הדו״ח הושלם ב-20 לחודש נובמבר, שנת 1994.

הדפסה זו מתאריך: _____

חתימת האמן: _____